

Л. ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

ВЕСЕЛІ НОТАТКИ ПОХМУРОГО ПОДОРОЖНЬОГО РОЗДІЛ ПЕРШИЙ, ЛЕГКОВАЖНИЙ

Вот скоро - скоро поїзд троніт
І колокольчик завініт...

I.

Сумна, елегійна пісня.

Швидко задеренчить дзвоник і потяг рушить у свій обмежений рейс від станції до станції. Будуть стугоніти колеса і кондуктор застужено, хріпко кричатиме:

— Громадяни, приготовте квітки. Чомусь кондуктори завжди кажуть „квітки“, так само, як і контрольори. Мабуть тому, що ніяких квітів у вагоні й помину нема, і ще мабуть тому, що кондуктори зле українізовані й ні Курило, ні Синявський, ні навіть академичний право-пис для них за авторитета не правлять. Отже, кондуктори будуть прохати квітки, громадяни хроптимуть і облемуватимуть боки на жорстких лавках, а я буду сидіти й думати про Харків, що залишився десь далеко... Он лише грони веселих, мілливих електричних ягід гойдаються на простертіх вітах обрію, шлють мені останній привіт...

Харків..

Харків, де твое обличчя?

До кого твай клич?

Буду думати про ВУСПП, „Молодняк“, про редактора „Молодняка“ — Павлуши Усенка і про те, що я обіцяв Йому дати до друку свої дорожні вражіння.

Важко писати „вражіння“...

Бува кому не вгодиш?

Бува що не так побачиш?

Бува що не так почуеш?

Тоб-то, бува почувш, побачиш не так, як бачить і чуб хтось інший... і тоді зле тобі буде.

„Нова Генерація“ напише, що надруковане не говорить „ні за високу культурність, ні за середню майстерність“ авторову...

А то ще напише, що розумом автора не обдаровано також.

Бо й справді ж?

Чи е хіба де розумніші парубки, як у наших Товстоп'ятак? Хіба хто вміє так подати художній репортаж, як наші товстоп'ятаки? Е, і не кажіть, і не говоріть — наш екзотично-лівій хутір краще вміє... Так не втнете.

Охоче віримо!

Охоче погоджуємось...

Чого доброго можна чекати з Назарету?

Абсолютно нічого.

А коли цей Назарет — „Молодняк“?

Тим більше.

Проте, я буду писати свої враження з подоромі й друкуватиму їх саме в „Молодняку“. Як у тій пісні співається— „но я могли не устрашуся“...

Агов, могили, могили!

Романтичні могили українських степів.

Ідеш потягом, дивишся у вікно—на далекому обрії в серпанкові полудневого марева видніються могили...

Такий тоді настірій чудовий, так тоді тепло, гаряче навіть у душі, що хочеться вистрибнути з вагону на ходу потягу, витесати кілок в отому он ліску, що праворуч синіє, і вбити його в могилу романтики усяких могил, щоб і перевернутись ніяк було...

Да, могили...

Така буйна фантазія в мене, що потяг не рушив, ще довго до потягу, ще, більше того—я лише готуюся в дорогу, а думки мої серед степу на двохрійковій колії мчать зі швидкістю тридцяти верст на годину...

Але вже „скоро-скоро проїзд троніт“...

Цю пісню я чув давно.

Співала її сорокалітня куховарка одного провінціального провізора, перемиваючи аптечні баночки, банки, шклянки, пляшки та сулії. Цю роботу вона виконувала по „совітському“, без додаткової платні... Співала й думала про милого, а вночі провізор приходив до неї в одному спідньому. Куховарчин милив був пожежник, він убив провізора, а куховарку спалив на примусі... Куховарчина сала він залив брандмейстерові за шкіру, його арештували (пожежника), але тут вибухнула соціальна революція і звільнений пожежник пішов у червоно-гвардійці...

На цьому закінчується перша частина соціального роману „Чому шумів примус“...

А „колокольчик“ усе ще не дзвонить...

II.

I.

... інтелігента я називав би не романом, а екранізованою поемою... В „Новій Генерації“ ми знайшли Європу...

II.

„пісню про двох братів“ Леоніда Чернова я особисто віддаю за класичний зразок українського речитативу...

III.

... вірш Едварда Стріхи „Зозе“—добре було покласти на музiku... Він виканав такі тонкі інтуїтивні емоції, що треба бути бегемотом... (і т. д.).

Poeta Incognito
(„Нова Генерація“ № 4, 1928 р.).

Мушу відгужнутись.

Максим Гор'кий справляє тридцять п'яту річницю своєї творчої діяльності.

Сиджу я думаю, і спокоєм минулого дивляться на мене Мальва, Челкаш, Коновалова, Гордеев, Тереза...

Не пам'ятаєте Терези?

Єсть таке невеличке оповідання в славетного ювілянта, звуться „Болесь”.

Дівчина „, в тих самих“—Тереза—писала листи до уявленого свого нареченого—Болеслава, а потім того листа від нього до себе.

Тяжко їй жилося.

Тяжке, безвихідне життя їй ні радости, ні розради. Вигадала Болеслава й Болеслав був проміном.

А студент, що писав їй листи, не зрозумів.

— Дозвольте? В чим справа? Болеся ж нема?

— А мені хочеться, щоб він був... Хіба ж я не людина, як усі? Звичайно, я... я знаю... Та ні кому ж нема шкоди від того, що я пишу їому. Ось ви мені написали листа до Болеся, а я його дала другому прочитати і коли мені читають, я слухаю й думаю, що Болеся існує. Прохаю написати листа від Болеся до Терези... до мене. Коли такого листа мені напишуть та читають, я вже зовсім упевнююсь, що Болеся існує. Од цього мені легше живеться...

Після цієї розмови студент що-тижня з захватом писав листи від Терези Болеславу й від Болеслава Терезі.

Це того згадалось мені це маленьке оповіданнячко славетного ювілянта, що чув я чутку—ніби в Харкові є в нас новітня Тереза і важко їй живеться, і пишуть їй друзі листа до Болеся і від Болеся також...

Адресу!

Дайте мені її адресу.

Я сьогодні переповнений таким жалем до людей, я сьогодні сантиментальнічачо...

Коли б мені адреса Терези, я писав би їй листи, повні захвату й неперейденої любови. Їй би легко жилося, їй би вистачило моєї радості життя.

Агов, Нова Генераціє! Нова Генераціє!

III.

Як ішов в останню дорогу...

А. Шмітельський.

Мої убогі речі запаковано.

Чемодан стоїть на стільці посеред кімнати.

В кімнаті—папірці, уривки газети на підлозі...

Хай!

Чемодан чекатиме до вечора, а папірці й газети аж до кінця мої подорожі, тоді я підмету підлогу, виміру руку й сяду до столу писати „Повему про те, як генерал Ганібал довго з Римом воював та в решті решт порозумівав і на лівий Фронт мистецтва попав“.

Поки що ж—по Харкову прощатися з друзями, приятелями, знайомими й незнайомими....

... В „Червоному Шляху“ Ів. Микитенка не застав, тому я членно вклопився порожньому кріслові й прошепотів:

— Дорогий Іване Кіндратовичу, товаришу Микитенку! Дай, боже, щоб, повернувшись з моєї подорожі, я хоч тільки твоєї тіни побачив у цій шановній редакції. Дай, боже, щоб до моого приїзду твої „Вуркагани“

порядними людьми стали... Дай, боже, щоб твій підначальний редактор мови громадянин Свідзінський на соту річницю нашої героїчної революції випустив ще одну книжку своїх поезій і хай вона зватиметься не „Вересень”, а „Жовтень”. Хай він до дня выходу другого тому „Історії української літератури” Володимира Коряка вивчиться відповідати на привітання всім тим, хто не є ні редактор, ні професор, а просто поет чи письменник... Дай, боже!

Я ще раз члено вклонився й вийшов, не грюкнувши дверима, про що менезвічливо прохала табличка на „оних”.

...В редакції „Гарту” Олесь Донченко, прикрившись коректурними аркушами третього числа журналу, дописував кінець своєї еротично-символістично-трагічної повісті „Павучки сурмлять”... Я не став йому зауважати.

...У Всеукраїнській хаті-читальні під назвою „Плуг” Андрій Панів подивився на мене такими безневинними очима, що я вирішив нічого не писати ні про нього, ні про його шановний орган. Журнальчик нічого собі. Обкладинка сіреняка, хоч і друкується на дві фарби. Ціна на рік 4 крб. 50 коп.

...До „Молодняка” я не заходив.

Я ще встигну обриднути цій редакції телеграмами з дороги. В мене вже заготовлено текст цих телеграм:

„обікрали, як Кундзіча. Висилайте—хто скільки може”.

Коли я закінчив обходити редакції, вже вечеріло... Ні, неправда, ще не вечеріло. Та мені вже пора було йти до потягу.

Я зупинився на майдані Тевелева, витяг із кешені книжечку поезій моого хорошого друга Антона Дикого і став декламувати. Гучномовці на будинкові ВУЦВК’у причалися, стали прислухатись...

— Здрастуй, місто!—прокричав я, і тоді лише зрозумів, що „здрастуватись” мені ні до чого і став читати „на верле”.

— Прощаю, місто!
Із твоїх обійм я
Швидко-дременисто
Без струмків утік я...

Публіка стала ляпати в долові, потім хтось не вдоволений долонями ляпнув мене по потилиці... і було за що—я профанував мистецтво профанував поезії моого друга, за що перед ним і вибачаюсь тепер привселюдно... Пробач, Антоне!

IV.

Я говорю не про чарівну мандрівку—
я говорю про адамову голову...

M. Хвильовий

На вокзалі мені кинулася в очі метушня, незвичайна навіть для харківського вокзалу.

Подорожні, що очікували на потяги, стояли купками і, жваво жестикулюючи, обговорювали якусь, очевидно, екстравагантну подію. Деякі перебігали від гуртка до гуртка, прислухалися й бігли далі...

Носильники метляли своїми білими фартухами, виблискували в них на грудях жетони номерів.

Грюкали двері від дужого вітру...

Гримів грім і блискавка загрожувала власти на вокзальний шпиль...

Усе, здавалось, кричало про надзвичайну подію.

Засікавлений, я підішов до однієї купки і став прислухатись. Хтось підохріло зиркнув на мене й відсунувся. Мабуть подумав, що я кешеньковий злодій.

Але про що тут говорять?

Що? Що?

Хах!

Міліція розшукувала по місту злочинця, що пограбував крамницю Церобкоопу.

Увагу міліції звернув на себе громадянин, що тинявся побіля вітрини Церобкоопу.

— Ваші документи?

Громадянин, як виявилося це після перевірки документів, був ліричний поет Отрутний.

Не зрозумівши, в чому справа, він став читати міліціонерам свої вірші.

Після другого рядка в міліціонерів почали духнути вуха, після четвертого—їхні нагани стали самі стріляти в повітря, а початок другої строфі викликав енергійний протест стихійних сил природи.

Від буряного вітру стали лопатись шиби у вікнах і, скориставшись загальним переляком, ліричний поет Отрутний вник.

Правда, перед тим він хотів позичити в міліціонерів три карбованці—не пощастило. Міліціонери поглухли від його поезій—хоч вони дали б і десятку, аби поезій тих не чути...

V.

Б. великолепно пахли розы
И синела мгла,
И стояли паровозы
На ж. д. узлах...

С. Радугін.

Коли я вийшов на перон, то точ і не „великолепно пахли розы“, але дійсно „синела мгла и стояли паровозы на ж. д. узлах“.

Ах, неперейдений, неперейдений Радугін!

На вокзалі було так душно, стільки випарів носилося в непровітюваному помешканні, що я мимоволі згадав Вас.

А паровози шіпіли на ж. д. вузлах, гостро тхнуло вокзалом, подорожніми, мужелицею...

Ах, Радугін, Радугін!

Тільки Ви могли зрозуміти поезію залізничних вузлів. Тільки Ви свою глибокою душою могли відтворити неперейдену картину цих вищезгаданих вузлів.

Ви—поет!

Ви безперечний поет, Радугін, Ви навіть незгірше пишете від моєї знайомого поета Пантелеймона Куркина, а він писав божественно і теж російською мовою.

Цього Куркина за кисло-поетичну фізію ми звали „Пантелеймон-ковтнув лимон“.

Він, між іншими, віршами написав і таке:

Под вечер осенью ненастной
Стояла дева у колбасной
И колбасы кусок ужасный...

Вам, Радугін, звичайно, далеко до цих рядків, але Ви можете при певних умовах ще краще. Тільки привчайтеся відвідувати плевели від пшениці, і все буде гаразд.

Сідав до вагону.

Вагони теж стояли на ж.-д. вузлах, а в вагонах було повно.

Колосальні жінки гуцвали немовлят, немовлята кричали, ніби їх хтось різав...

Стоячи коло спущеного вікна, я дивився на вокзал, на мости над безліччю переплетених рейок, дивився, аж поки Радугін не зжалівся наді мною й потяг виrushив з харківського ж.-д. вузла, вирвався за карантини семафорів, промчав мимо цегляних парканів передмістя і вріався у вечірній простір...

Прощай, Харків!

Прощай, місто поетів і неадар!

Прощайте, ВУСПП, Молодняк, Плуг.

Прощай, Нова Генерація!

Прощай, Радугін.

Їду до...

... ні, не скажу.

Не скажу, дорогий мій читачу, бо може ти саме там і живеш, куди я їду?

Чи ж цікаво буде тобі чекати на продовження моїх вражінь?

Абсолютно не цікаво.

Бо я ж буду в своїх „вражіннях“ описувати й тебе, і твоїх родичів. І може дотепер ніхто не знав, що в тебе на правій лопатці родимка — так знатимуть.

Ні, читачу, я не скажу тобі, куди я їду...

Прощай!

Чтای наступне число „Молодняка“ — в ньому я доскажу другу частину роману „Чого шумів примус“ — трагічну історію кохання бувшого пожежника й померлих куховарки та провізора...

Кінець першого розділу

Л. ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

ВЕСЕЛІ НОТАТКИ ПОХМУРОГО ПОДОРОЖНЬОГО

Розділ другий, сентиментальний

I.

Небо висить синім злотно-гаптованим полотнищем, потяг мчить уперед, нестриманий і могутній, як осінній вітер. Повз вікна летять розпаплані коси диму. Потяг косами диму чипляється за кущі, за стовпи телеграфу... Кущі миготять і стовпи так швидко зникають з поля зору, що навіть найспритніший бухгалтер не встиг би їх рахувати. Дроти на стовпах стомлено позвисали. В них безперервний робочий вік, тоді, як телеграфісти працюють лише вісім годин на добу. Отже, коли телеграфні дроти стомлено позвисали, то вони мають право стомлено висіти, хоч я й не певний, що вони висіять і що висіять вони саме стомлено.

Справа в тому, що я сиджу в такому невигідному місці, що не можу бачити з вікна, а до того ще й непроглядна ніч на дворі... По правді кажучи, я просто фантазую.

Проте, фантазія річ не шкідлива, не погана й не зайва. Хто ж доведе мені, що навпаки—тому преміально надішлю повну збірку творів всесвітньо невідомого українського поета Грицька Плискунівського. Що правда, мені доведеться її самому видавати, бо жодне видавництво цього робити не збирається. Але мені не шкода витрат—коли ви й доведете мені, що фантазія шкідлива, все таки ви матимете неприємність прочитати вісімнадцятикілометрову збірку відворотних віршів...

Аргументація що до фантазії.

Відомий, на дивовижжя геніяльно-прозорливий письменник, якого в нас мабуть з прикрого непорозуміння читають лише діти, Жюль Верн, виїжджаючи з Франції, писав про подорожі довкола світу, більше того, навіть про подорожі на інші планети, на місяць, приміром..

Інші, не так відомі письменники (Ів. Ковтун) писали оповідання про аборти, не зважаючи на те, що ця галузь наукової й не наукової гінекології їм абсолютно невідома... Але хай би була відома. Чи ж може мужчина відтворити психологічні переживання жінки в такий важкий і трагічний для неї час? На нашу думку й на думку інших, не менш поважних авторитетів, ні в якому разі—не може.

Проте, мають сміливість, пишуть і нічого ніхто їм не зауважить. Жуль Верну через те, що він уже давно помер, а іншим мабуть через те, що нема в нас критиків-гінекологів.

Я ж нічим не ризикую.

Я не пишу ні про подорожі навколо світу, як Жуль Верн, ні про аборти, як Ів. Ковтун—я пишу про те, що діється темної ночі за вікном нашого вагону і певний, що ніхто не посміє мені чогось зауважити: по-перше, я вже раз проїжджав цією дорогою, а по-друге—про це є в кожного порядного письменника (дроти звисають, небо синє, злотногаптоване) і я не боюсь помилитись.

Мені до божевілля хочеться спати. Та мабуть не заснути мені цеїночи. Голову ніде прихилити—по той бік „гора“, по цей бік „гора“, а по між тими „крутыми горами“ невдаха-письменник, ім'я рек, з другим томом творів Миколи Хвильового в руках.

Ще з вечора я почав читати, а ранком прокинувся пасажир, що бачив, як я одкривав книжку, і з жахом промовив:

— Ви ще й досі читаєте? Бійтесь бога! Хіба ж можна так?! У мене знайомий один, теж, знаєте, цілими ночами над книжками сидів, а тепер бухгалтером у Донвугіллі служить... Це ж певна тюрма!

Я міг, я заспокоїв пасажира. Розказав, що на бухгалтера іспитів складати не збираюся, а також і про те, що товариш Микола Хвильовий, не тільки точних, але й не точних наук не викладає, він просто колупається в людській душі, а це, скільки мені відомо, нічим таким особливим не загрожує...

Мій супутник про Хвильового не чув, взагалі здається нічого, крім букваря та біржового бюллетеня, не читав на віку своєму, так що й розмову урвав одразу ж. А я, вільно зідхнувши, дочитав останні сторінки найновішої повісті вище поіменованого М Хвильового, що має симптоматичну назву „Сентиментальна історія“...

II.

Читач вільний у своїх почуттях. Я ні до чого не зобов'язував, увазі його пропонуючи оці „веселі нотатки похмурого подорожнього“. Читач може образитись. Справді, що тут веселого в тому, що я їхав у вагоні, (навіть не сказавши про мету поїздки), читав Хвильового і розмовляв з переляканим валютчиком? Абсолютна відсутність бактерій сміху!

Тоска...

Сентиментальна історія...

Дівчина, ім'я якої не пам'ятаю, приїздить до міста. Ця дівчина (та самісінка, що ім'я її я забув), не схотіла вступати до комсомолу, мовляв, у комсомолі всі дівчата з п'ятнадцяти літ (не з шістнадцяти, читачу, а з п'ятнадцяти) стають „чесними давалками“... А потім художник Гав-Гав (мабуть членъ АХРУ—надзвичайно тонкий натяк, тов. Хвильовий!) і звичайно садистка, чи мазохистка, чи журналістка, і звичайно діловод установи, де працює дівчина, ім'я якої я забув.. Ну.. Хоч убийте, не знаю, що далі, хоч читав лише сьогодні вранці. Здається, дівчина, хоче віддатися художникові, але художник Гав-Гав на тес не згоден, не то тому, що бойтися аліментів, не то тому, що живе під клубом Радторг-службовців, не то з третьої, невідомої ні мені, ні вам причини... Зрештою, дівчині не набридло (ви, читачу, не знаєте, що саме дівчині набридло? Я теж не знаю...—дівчині набридло й вона віддалася діловодів (що цей боявся аліментів—автор стверджує). Художник Гав-Гав співає в останній момент з Вампуки: „Спішим! Спішим“!, але потрапляє на фінал сентиментальної історії...

Як що я щось і наплутав, то це не моя вина. В мене, вибачте, жижки трусяться... Я вагаюся—викреслити мені чи залишити історію з сентиментальною історією... Хто й зна, чим це може закінчитися?!. За поета Отрутного, який невідомо яким чином догадався, що це я про нього писав (Отрутний—це вигадане мною призвіще, справді він носить куди приемніше й звучніше) мене трохи не пристрелили купно з редактором цього журналу, а за товариша Хвильового може бути гірше: просто змовчать,—хай собі хлопчик пише...

Будь що буде.

Одна лише виписка, і з сентиментальною історією покінчено.

„В наш час поетичний твір, хоч би й талановито написаний, може бути лише засобом, одним з прийомів для втілення тої чи іншої думки. Відомий анекдот про математика, який, вислухавши белетристичний твір, запитав: що цим доводиться? Яким не дивним здається це запитання в даному випадку, але есть епохи в житті народів, коли при кожному, навіть поетичному творі виникає питання: що цим доводиться? Така ось наша епоха“.

Хто це так писав, не важно знати, до того це писалося так давно, що ні вас, ні мене, ні товарища Хвильового тоді ще на світі не було. Однаке, вже тоді знали, що треба щось сказати художнім твором, а не просто сентиментально розповісти історію однієї дівчини, що не пішла в комсомол, бо не хотіла бути, але стала і т. д.

Суженого, як то кажуть, і конем не обідеш...

Всьо живое особою метой
Отмечается с ранних пор...

(С. Єсенін)

Це я, між іншим, не на адресу товариша Хвильового.

III.

На кожній станції з вагону виходить кілька пасажирів. Натомісъ з'являються інші, але все-таки вагон наш починає порожніти. В Сталіні зліз переляканій валютчик, що на якійсь станції висунувся з вагону і впали на перон „кругі гори“ і тепер я вже сиджу коло вікна, а не „поміж тими крутыми горами“.

Насупроти мене сидить молодесенький червоноармієць і залищається до чорнобривої, що дамокловим мечем висить над „моєю бальною головою“, не вміщаючись широченими тілесами на вузькій полиці.

Почуваю себе не дуже приємно. Справжній дамоклів меч відправив би на той світ без болі й моментально, а такий як упаде, то вбити не вб'є, а лише покалічить...

Терплю.

Червоноармієць виголошує мадригали чорнобровій. Вона сміється громовим басистим сміхом, аж коні, що йдуть битим шляхом збоку насипу, шаражуються... Хоч може коні шаражуються не від її сміху, від пронизливих свистків нашого паровоzu.

Потяг наш мчить і коні на шляху здаються ляльковими і дядько на возі теж, як лялька—помажує батіжком, коні швидко-швидко переступають ногами і все на'дному місці.

Тепер я дійсно бачу, кущі миготять перед вікнами нашого вагону, але дроти міцно напнуті, як тугі струни, перехоплюють пасма білої пари, що летять від паровоzu. Можливо, що це вони вдень такі, а вночі дійсно—втомлені.. Не знаю.

Степи тут без краю—широкі й голі. Лише інколи під висипом, або коли їдемо виїмкою—на буграх стирчить із землі торішня суха кукурудзяна гичка...

В степу суховій...

Наче якась тонка прозора заслона перед очима й сонце, й небо за тою заслоною.

Суховій.

Хтось у вагоні скаржиться на погоду—дощу нема... За тонкою перегородкою купе, чути голос.

— Тоді, як голод був, теж з вітрів почалося. Посіяв я ярової нивку, а воно й видуло до зернятка... Вітри!

Хтось заспокоює.

— Нічого, дядьку, в газетах пишуть, що за тиждень дощі впадуть... Поправляться хліба!

— Хоч би то...

Боїться дядько неврожаю. Аж тримтить, боїться. Не має охоти знову, як у двадцять першому році бідувати...

— Хай воно й не повертається, прости Господи! Як здумаю, то й волосся сторч лізе... Живемо ми, нада сказати, не погано... Оде артіллю трактора купили, аби вродило—ще лучче жили б...

IV.

Ви мали рацію, товаришу Хвильовий, пишучи в Ліллюлі, що потяг вилітаючи в степ, кричить: Ка-пе-бе-ууууу...

Станція.

„Безчисленні ряди високодимних труб“.

Вітер з моря долітає терпкий і здоровий.

А потяг кричить.

Так, потяг України скажено мчить уперед по рейках історії і крик його-пароль: ка-пе-бе-ууууу...

Тільки я ніколи не зміню ім'я моєї партії на брутальне слово, вкладене вами в уста—горбуні Альоші... хоч може я й ніколи не буду в партії, мене не приймуть, бо з мене злій комсомолець...

Потяг мчить.

А завод уже десь далеко, трубами заховався за навалами шлаку. Море...

Здрастуй, море, здрастуй, мо-о-о-р-е-е-е! Здрастуй...

V.

На пристані Шмідта кремезні рибалки розвантажують баркаси й шаланди, у великих плетених кошиках зносять на берег білу, свіжу рибу, обполіскуть водою й складають на підводи. Гострий запах риби, солоного моря й свіжого вітру здається спочатку неприємним, але за недовгий час до нього звикаєш і тоді втягуеш його повними грудьми, наче щось дуже коштовне: боїшся втратити можливість ним дихати... Міцний здоровий дух моря, міцна морська лайка рибалок, грубі жарти й сміх виснуть у повітрі. Хлопчаки сидять на пристані, звисивши босі ноги в холодну воду і ловлять на вудку...

Хтось когось образив, хтось когось турнув і вже летить у воду хлопчик у закочених вище колін штанях, а той, що перший звів сварку, доброзичливо простягає йому руку й допомагає вилізти на обшитий гранітом берег... Обидва сміються. Дивна річ! Вони за п'ять хвилин знову посваряться й коли не один, то другий неодмінно буде в воді. Я спостерігаю іх уже з тиждень і мене дивує, як це вони можуть приятелювати й ще більше того—встигати наловлювати що-дня по повній цеберці риби. Взагалі мене сумнів бере, що до їхніх ловів—може вони зовсім не у воду закидають вудочки? Один з них більший, круглоголовий, з розхрістаними грудьми, обличчя похмуре, все в синцях та шрамах, а другий і вдягнений чистіше й менший на згорт і обличчя в нього приемніше, а отже, він, менший, завжди перший заводить сварку й лише зрідка його перемагає похмурій... Піди тут, розберися в людській натурі!

Я блукаю над морем по голому пісчаному березі, шукаю учорашиного дня й серце моє повне тривожного неспокою. Ці хвили, що жене їх холодний вітер, це синє, сухе небо, що прозоро нависло над морем, цей пісчаний, голий берег—вони бентежать мене... Хочеться стояти на березі і кричати щось незрозуміле у простір, у далину. А вночі, коли місячний шлях простелеться від берега морем до обрію—мені хочеться йти тим шляхом далеко—за обрій.

Так сумно! Місячний шлях несходимий, і обрій—це лише умозорна грань—здається дійшов його, але він відсунувся і знову йти і знову томити ноги й серце... Вночі море шелестить як шовкова хустка й тоді мені здається, що моя старенька мати напнулася чорною шовковою хусткою, вийшла до воріт, дивиться на шлях і бентежить своє старече серце думкою про далекого сина.